Valiokunnan lausunto MmVL 9/2022 vp– E 27/2022 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Kalatalouden valtiontukisääntöjen uudistaminen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Kalatalouden valtiontukisääntöjen uudistaminen (E 27/2022 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Vesa Kahilampi, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkija Kaija Saarni, Luonnonvarakeskus
- puheenjohtaja Irja Skyten-Suominen, Suomen Kalankasvattajaliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- ympäristöministeriö
- Kalatalouden Keskusliitto
- Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry
- WWF Suomi

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Pääasiallinen sisältö

Uudistettavat valtiontukisäännöt määrittävät pitkälti ne puitteet, missä rajoissa toimialan tukeminen kansallisesti rahoitettujen valtiontukitoimenpiteiden avulla on mahdollista. Suuntaviivojen mukaiset toimenpiteet edellyttävät notifiointia sekä komission hyväksyvää päätöstä, jolla toimenpide todetaan sisämarkkinoille soveltuvaksi.

Ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiset toimenpiteet ovat vapautettu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 108 artiklan 3 kohdan ennakkoilmoitusvelvollisuudesta sillä edellytyksellä, että jäsenvaltio noudattaa ryhmäpoikkeusasetuksessa asetettuja ehtoja kaikilta osin.

Kalatalouden valtiontukisäännöt ovat olleet käytössä pitkälti nykymuotoisina vuodesta 2014 alkaen. Kalatalouden valtiontukisäännöt ovat olleet linjassa yhteisen kalastuspolitiikan sääntöjen kanssa ja yhteneväiset Euroopan meri- ja kalatalousrahaston sääntöjen kanssa. Uuden Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston myötä valtiontukisääntöjä yhtenäistetään uusien rahastokohtaisten sääntöjen kanssa.

Komission valmistelemien luonnosten sisällön osalta tähän perusmuistioon on kirjattu keskeisimmät ehdotetut muutokset aiempiin sääntöihin verrattuna sekä Suomen käyttämille tukijärjestelmille oleelliset huomiot.

Kalastus- ja vesiviljelyalan valtiontuen suuntaviivat

Kalatalouden suuntaviivoihin ehdotettaisiin lisättäväksi tuki suojeltujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi. Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi tiettyjä kustannuksia liittyen vesiviljelyalan eläintautien ennaltaehkäisyyn, valvontaan ja hävittämiseen. Muutoksia tulisi myös yhteisiin arviointiperusteisiin sekä syrjäisimpien alueiden kalastuslaivaston uudistamistukeen. Yhteisiä arviointiperiaatteita esitetään muutettavaksi siten, että komission valtiontukihyväksynnän arviointiprosessi saatetaan linjaan EU:n tuomioistuimen ajantasaisen oikeuskäytännön kanssa. Muutos tuo tuen sisämarkkinoille soveltuvuuteen selkeämmin kaksi vaihetta: edesauttaako tuki tietyn taloudellisen toiminnan kehitystä (ensimmäinen ehto) ja haittaako se kaupankäyntiä yleisen edun vastaisella tavalla (toinen ehto). Yhteisissä arviointiperiaatteissa asetetut sisältövaatimukset, kuten tuen kannustava vaikutus, sekä tuen tarpeellisuus, oikeasuhteisuus ja läpinäkyvyys, pysyvät menettelyllisestä muutoksesta huolimatta pitkälti ennallaan.

Kalastus- ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetus

Komissio ehdottaa kahden uuden toimenpiteen lisäämistä ryhmäpoikkeusasetuksen alaan: 1) tuki kansanterveydellisten kriisitilanteiden varalta ja 2) tuki suojeltujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi. Nuorten kalastajien käynnistysvaiheen tukea ehdotetaan poistettavaksi toimenpiteistä ja siirtämistä takaisin ennalta notifioitavaksi tueksi. Myös verovapautukset ja veronalennukset jätettäisiin pois kalastus- ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksesta, sillä ne ovat ehdotuksen mukaan tarkoituksenmukaisinta käsitellä yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesti. Yleiseen ryhmäpoikkeusasetukseen ei kuitenkaan toistaiseksi ole esitetty vastaavaa soveltamisalamuutosta. Muutos tarvitaan, jotta kalastus- ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksesta poistuva energiaverotuki olisi jatkossa yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla mahdollinen.

Muutokset kalastus- ja vesiviljelyalan vähämerkityksiseen tukeen

Kalastus- ja vesiviljelyalan de minimis-sääntöihin esitetään vain rajallisesti muutoksia. Asetuksen voimassaoloa jatkettaisiin 31 joulukuuta 2027 asti, sillä nykyisen asetuksen voimassaolo lakkaa 31 joulukuuta 2022 jälkeen. Toiseksi korvattaisiin viite Euroopan meri- ja kalatalousrahastoon viitteellä uuteen Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastoon. Kolmanneksi muutet-

taisiin asetuksen liitettä, jossa on määritelty jäsenmaiden kansalliset ylärajat vähämerkityksisen tuen kokonaismääräksi. Jäsenvaltion myöntämien tukien kokonaismäärää ei saa ylittää kolmen verovuoden pituisen jakson aikana liitteessä asetettua enimmäismäärää. Suomen osalta enimmäismäärä nousisi 7 450 000 eurosta 12 384 203 euroon. Liitteessä asetettu enimmäismäärä pohjaa pyynti-, jalostus- ja vesiviljelytoiminnan keskimääräiseen liikevaihtoon jäsenvaltiossa viitevuosien muodostamalla ajanjaksolla. Enimmäismäärän nousu johtuu viitevuosien päivittämisestä tuoreempiin ja kuvastaa alan kehitystä.

Valtioneuvoston kanta

Suomi pitää ehdotettuja muutoksia pääosin kannatettavina.

Suomi pitää hyvänä pyrkimystä johdonmukaistaa sääntöjä sekä keventää tuensaajan ja tukiviranomaisen hallinnollista taakkaa tapauksissa, missä tämä on mahdollista toteuttaa vaarantamatta kilpailun edellytyksiä ja vääristämättä markkinoita. Komission ehdottamat rajalliset muutokset eivät kuitenkaan juuri tuo muutoksia nykyiseen verrattuna. Uudistus olisi voinut olla kunnianhimoisempi.

Suomi pitää hyvänä erityistä mainintaa rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta, joskin vahinkojen korvaaminen on ollut mahdollista jo nykyisten sääntöjen puitteissa.

Suomi pitää tärkeänä tuen mahdollistamista uusien eläintautien ehkäisyyn, hallintaan ja hävittämiseen. Suomi kuitenkin pitää nouseville taudeille asetettuja lisäehtoja hallinnollisesti hankalina ja monimutkaisina. Ehtojen tulisi olla yhdenmukaiset luetteloitujen tautien kanssa.

Suomi kannattaa de minimis –asetuksen kansallisen ylärajan päivittämistä vastaamaan uudempia viitearvoja. Tämän lisäksi olisi tarpeen korottaa nykyistä yrityskohtaista enimmäismäärää (enintään 30 000 euroa yhdelle yritykselle kolmen vuoden aikana).

Laivaston uudistamisen rahoittamisen osalta Suomi pitää ristiriitaisena sitä, että mahdollisuuksia syrjäisten alueiden laivaston uusimiseen parannetaan, mutta muiden osalta halutaan pitäytyä ainoastaan EMKVR-asetuksessa säädetyssä erittäin rajatussa mahdollisuudessa tukea kalastusaluksiin liittyviä investointeja.

Rahoitusvälineiden käyttöä eli tuen myöntämistä lainojen, takausten tai pääoman muodossa pyritään edistämään rakennerahastoissa. Rahoitusvälineitä pidetään erittäin resurssitehokkaana varojen käyttönä. Suomi pitää tarpeellisena rahoitusvälineiden parempaa huomioimista myös kalastus- ja vesiviljelyalan valtiontukisääntelyssä. Esimerkiksi laivaston uudistamista olisi mahdollista tukea muilla kuin suorilla tuilla ja näin vähentää tuen haitallisia vaikutuksia.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Uudistettavat kalatalouden valtiontukisäännöt määrittävät ne EU-tason puitteet, joiden mukaisesti toimialan tukeminen kansallisesti rahoitettujen valtiontukitoimenpiteiden avulla on mahdollista. Uudistuksen kohteena olevan kokonaisuuden muodostavat kalastus- ja vesiviljelyalaa koske-

vat suuntaviivat, ryhmäpoikkeusasetus sekä vähämerkityksistä tukea (de minimis -tuki) koskevan asetuksen muutos. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alusta alkaen. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää kalatalouden valtiontukisääntöjen uudistamisen lähtökohtia kannatettavina, mutta toteaa yleisesti, että komission esittämät uudistukset eivät käytännössä merkitse olennaista muutosta vuodesta 2014 alkaen sovellettuihin säännöksiin.

Valiokunta toteaa, että kalastus- ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetukseen esitetty lisäys rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta on periaatteellisesti tärkeä ja kannatettava, vaikka vahinkojen korvaaminen on käytännössä tähänkin mennessä ollut mahdollista. Vastaavasti myös tuen mahdollistaminen uusien eläintautien ehkäisyyn, hallintaan ja hävittämiseen on kannatettava ehdotus. Verovapautukset ja -alennukset esitetään puolestaan siirrettäväksi kalastus- ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetuksesta yleiseen ryhmäpoikkeusasetukseen. Valiokunta katsoo, että esitetyn siirron yhteydessä on tärkeää varmistua siitä, että yleinen ryhmäpoikkeusasetus mahdollistaa jatkossa nykyisin kalastus- ja vesiviljelyalan ryhmäpoikkeusasetukseen sisältyvän energiaverotuen.

Valiokunta kannattaa valtioneuvoston kannan mukaisesti de minimis -asetuksen kansallisen yläarajan päivittämistä vastaamaan uudempia viitearvoja. Suomen osalta tukien kokonaismäärää kolmen verovuoden ajalta koskeva enimmäismäärä nousisi 7 450 000 eurosta 12 384 203 euroon. Valiokunta pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti lisäksi tarpeellisena, että nykyistä yrityskohtaista enimmäismäärää korotetaan. Erityisesti laivaston uudistamiseen käytettävät rahoitusmahdollisuudet ovat alkamassa olevan Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston rahoituskauden puitteissa erittäin rajoitettuja. Mahdollisuuksia laajentaa näitä rahoitusmahdollisuuksia tulee edistää myös muilla kuin suorilla tuilla. Rahoitusvälineiden käyttö eli tuen myöntäminen lainojen, takausten tai pääoman muodossa tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon myös kalastus- ja vesiviljelyalan valtiontukisääntelyssä.

Valiokunta korostaa lopuksi, että kalastukseen ja vesiviljelyyn, kuten muuhunkin alkutuotantoon, kohdistuu nyt Venäjän Ukrainan sotatoimien seurauksena kasvavia paineita, ja ala on siten tuen tarpeessa. Uusien valtiontukisääntöjen vaikutus ulottuu tulevina vuosina todennäköisesti myös toimiin, joilla tähdätään alkutuotannon alojen vahvistamiseen ja toipumiseen poikkeuksellisesta tilanteesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtiontukisääntöjä EU-tasolla uudistettaessa otetaan huomioon myös Suomen pienimuotoisen rannikko- ja sisävesikalastuksen erityisolosuhteet. Valiokunta vaatii joustavuutta myös kansallisen lainsäädännön soveltamiseen sotatilanteen aiheuttamassa kriisissä, jotta ympäristölupakäytäntö ei ole esteenä kalanviljelylaitosten toiminnalle ja kotimaisen kalan kulutuksen edistämiselle.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2022 vp

Helsingissä 27.4.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Heli Järvinen vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Jenna Simula ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina